

Barlagçy / satiriki hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Satiriki hekaýalar, Sözler

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Barlagçy / satiriki hekaýa

BARLAGÇY

– Kolhoza barlagçy gelipdir!

Bu habar kolhozyň ýaşaýjylaryny ilkibada uly alada goýdy. Ozaly bilen aýdylan söz "Biri arza ýazaýdymyka?", "Kim het edip bildikä?" diýlen jümleler boldy. Ýöne bu sözleri welin, hiç kim içinden çykaryp bilmedi. Köneden işläp gelyän Gapbar başlygyň ýüzüne kolhozyň ýaşaýjylarynyň hiç birisi-de dikanlap seredip bilmeýärdi. Sebäbi ol köküni ýagşy berkidipdi. Onuň üstünden näçe gezekler arz etdiler. Dürli-dürli ýerlerden barlagçylar geldiler. Barladylar, gitdiler. Bar bolan zat arz edenler kolhoz prawleniýesi tarapyndan temmisini aldylar. Başga üýtgän zat bolmady. Şol sebäpli kolhoz çlenleriniň hiç birisi-de kolhozdaky eden etdilikleri gözleri bilen görüp ýören-de bolsalar, bu barada biruniň ýanynda sesini çykarmag gorkýardylar. Hawa, bu zatlar durgunlyk döwründe bolupdy. Gör, näçe bigünä adamlar günäli boldular. Ýaşy altmyşdan geçinem bolsa, Gapbar başlyk özünden bilip bu kärinden el çekerli däldi. Ol kolhozçylaryň özünden bizar bolandyklaryny hem bilýärdi. Üýtgedip gurmagyň, aç-açanlygyň, demokratiýanyň şemaly onuň "Agzybirlik" kolhozynda-da öwsüp ugrady. Ýaşlaryň arasynda başlygyň ýüzüne dikanlap seretjek bolýanlar-da bardy. "Aýy" günleriň şarpygyny dadan ýaşuly adamlar welin, öňki heňi bilendi – "Oňşubereliň-le!" diýişýärdiler.

Gapbar başlygyň özi bolsa, "üýtgedip gurmakdan gorkup, işden çykdy" diýdirmejek bolup, ýene-de dört-bäş ýyl işlemegi, soň bolsa uly duşmandan üstün çykan dek gaýşarylyp, kolhozçylar bilen hoşlaşyp, arzasy boýunça işden gitmekçidi. Oňa çenli her näçe kynam bolsa, özünü saklamalydy. Ýogsa, oňa ýadansyň, pensiýa çykaýyňam diýdiler. Emma olrazy bolmady.

Köp çarşenbäni başdan geçiren Gapbar başlyk "agzyndan süýdüň

ysy gitmedik" ýaşlaryň tutan guşuny ütüp goýupdy...

– Barlagçy gelen bolsa, bu gezek başlygyň "öwgüsini" ýerine ýetireris. Indi öňki döwür ýok. Köz ýaly dazyrdadyp ýüzüne basarys welin, nädersiň aman diläberse.

– Dogry aýdýaň, barlagçynyň ýanynda eden pohçulyklarynyň barysyny ýüzüne basmaly!

– Adamlar, şu gezek beri mert duralyň-da, indi gorkulýan döwür ötdi!

Bu gezek hem kolhoz başlygy kolhoz çlenleriniň ählisini kolhozyň klubyna ýygnady.

– Ýoldaşlar! – diýip, kolhozyň profsoýuz guramasynyň başlygy Berdi Pökgiýew söze barlady. – Kolhozyň çlenleriniň birnäçesiniň, adyndan ýokaryk arza düşüpdür. Ana, şol arzany derňemek üçinem şol ýokardan ýörite barlagçy gelipdir. Özüňiz bilýäňiz, hemme ýerde üýtgedip gurmak, aç-açanlyk. Şonuň üçinem näme aýtjak zadyňyz bolsa, arkaýyn aýdyberiň! Ine-de tribuna. Ýöne öňürti barlagçy Arçyn Nedirowiçiňem birki agyz sözünü diňläliň.

Arçyn Nedirowiç doklad etmekçi bolýan lektor ýaly gerek bolsa-bolmasa tokgaja papkasyny eline alyp, tribuna çykdy. Bir minutlap papkasyny dören boldy. Soňam äýnegini dakynyp, zala birlaý göz gezdirdi. Zal dym-dyrslyk bolup, hemmäniň nazary özüne dikilensoň, ol birbada aljyraýjak ýaly etdi. Emma derrew özüni ele aldy.

– Essalowmaleýkim, gadyrly daýhanlar! Armaň işler bilen! Ekinleriňiz nädýär? Hasyla durdumy? Hudaýym hasylyňyza bereket bersin! Tohumyňyz müň bolup gelsin!..

Zalda özara pyşyrdylar başlandy:

– Gowy adam öýdýän?

– Gaty medeniýetli eken!

– Daýhan çagasy bolsa gerek. Öňki barlagçylaryň hiç birisi biziň bilen beýle gadyrly görüşmändi. Bi hakykatçyldyr!

– Hawa, täze döwrüň işgärleri. Görseň, adamlar bilen gürleşmänem oňaraýýandyr?!

– Mundan bir zatlar çykar!

– Ýuwaşrak bolsaňyzlaň, diňläliň-le!

– Hawa, adamlar, men sizden gelip gowşan haty okap, siziň

hakykatyň, adalatyň dabaralanmagy ugrunda döwrüň sesine ses goşup, öz içiňizdäki, has takygy kolhozyňyzdaky hyýanatçylyklara, eden-etdiliklere garşy rehimsizlik, ýüz görmezlik bilen göreşip biljekdigiňizi bildim we muňa gaty begendim. Şol sebäpli men hem ýüz görmän, gapyrga syrman şu arzada aýdylan zatlary barlamaga geldim. Barlajagam, günäkärlere berk temmi berdirjegem. Boldu, şunça wagtlap, býurokratlar, parahorlar, wezipeparazlar etjegini edip geldiler. Indi muňa ýol bermeris. Indi döwür başga!

Zalda uly el çarpyşmalar dowam etdi.

– Ine, muňa hakyky barlagçy diýseň boljak!

– Sypatyny görenimdenem aňdym-la!

– Başlyk jan bi gezek sypmasa gerek!

– Hawa, adamlar, arzada ýazlyşyna görä, kolhozda esasy işi kolhozçylar edýänem bolsa, onuň hözirini başgalar görýän bolmaly. Geliň, ýüz görmän, nähili kemçilikler bar bolsa, şu ýerde aýdalyň. Men arzada näme ýazylanyny, kimiň ýazanyny aýdybiljek däl. Sebäbi, eşidişime görä, öňki gezeklerem arza ýazanlaryň ählisi kolhoz ýolbaşçylary tarapyndan ýanalypdyr. Hawa, arzanyň maksady birnäçe kemçilikleri aýtmak bilen birlikde, meni şu ýere, siziň araňyza getirmek eken. Ine, şeýle-de boldy. Näme, "dost ýüzüne" diýipdirler. Nähili arzyňyz, nägileligiňiz bar bolsa, çykyň-da, arkaýyn aýdyberiň! Men ählijesini belläp alaryn. Dogry dälmi, Gapbar aga?!

Üstüne gyzyl mata ýazylan stoluň başynda oturan başlyk agraslyk bilen başyny galdyryp, zalyň içine göz aýlady:

– Gaty dogry! Hat-pet ýazyşyp ýörenlerinden, goý, şu ýerde aýtsynlar. Şu wagt aç-açanlyk ahyry!

– Aýtmaly bolsa, älhopus aýdarys! Şunça wagtlap içimize salyp gezenimiz besdir. Men on dört ýyl bäri brigadirlik edip gelýän. Emma her ýyl pagta planymy ölümiň öýünde ýerine ýetirýärim. Başlyk dökün, tehnika şeýle hem beýleki zerur kömekleri belli-belli brigadirlere berýär. Sebäbi şol brigadirlere artykmaç pagta ekýär. Artdyryp ýazýarlar. Şol artdyrmalar bolsa, kolhoz başlygynyň jübüsine girýär.

– Ýoldaş derňewçi, meniňem bir aýtjak zadym bar. Biz bir maşgalada üç hojalyk bolup ýaşaýarys. Çagalarymyň,

gelinlerimiň ählisi şu kolhozda zähmet çekýärler. Bir jaý biziň üçin darlyk edýär. Hudaýa şükür, ýene-de ogullarym ýetişip gelýär. Olaram öýermeli. Kolhoz prawleniýesine mellek beriň diýip, ençeme gezek ýüz tutdum. Hut başlygyň öz gaşyna-da bardym. Bereris diýdi. Şol berjekligi.

– Berjek diýen bolsa, berer. Garaşyberiniň!

– Wah, garaşa-garaşa aňkamyz aşyp gitdi. Üç ýyl geçdi berjek diýeli bäri. Dogrymy aýtsam, her mellek üçin dört müň manat pul sorayarmyş. Gol doly maşgala, men onça puly nireden tapaýyn? Pul berýänler bolsa, dessine alyp durlar. Düýn ogluny öýerenler, bu gün mellekli bolýarlar. Heýem bir kolhozyň ýerine kolhozça satyp bormy?

– Men bolsa, iki ýyl bäri kolhozyň kerpiç zawodyndan kerpiç alybilmän kösenip ýörün. Kolhozyň başlygy, baş buhgalteri saýlama kerpiçden kolhozyň hasabyna köşk ýaly jaý gurdurdylar. Indem öz işi bitensoňlar, kolhoza girdeji diýip, goňşy kolhozlara satýarlar.

– Beýle zat bolup bilmez! Onuň anygyna-şänigine ýeteris.

– Meniň kärim mehanizator. On iki ýyl boldy, köne traktorda işläp ýörenime. Ertir berjek, birigün berjek diýip, başlyk meni täze traktordan mahrum edip gelýär. Öz ýegeni bolsa, her iki ýyldan täze traktor münüp ýör. Puly känler-ä, para berip alýar. Biziň başlygymyz parahor. Kolhoz üçin alada edenok. Bar gaýgysy – jübüsi!

– Men...

– Men...

– Men...

– Men...

Kolhoz başlygy çykyşlaryň ählisini ünsli diňläp otyrды. Içimden bolsa zol-zol oýlanýardy: "Adamlaryň aňy ösýär. Bular bilen uzak işleşip boljak däl. Abraýyň barka aýrylmaly".

Edil şu ýerde-de başlygyň oý-pikirlerink instituty birki ýyllykda tamamlap gelen ýaş agronomyň sesi bozdy:

– Adamlar, ur diýseler öldüräýýärsiňiz! Juda beýdäýmeli däl ahyry. Adam bor-da, sähelçe kemçiligem bolar ahbetin. Görýäňiz-ä, kolhoz ullakan, ýolbaşçy ýeke. Şunça adama baş bolmak, olaryň hersiniň göwnüni tapmak ýeke adama aňsat däl-ä!

Mellek üçin, traktor üçin pul bermeli diýdiňiz. Hany aýdyň, haýsyňyz pul berdiňiz? Aýdyň? Dymýaňyzmy? Diýmek, ýalan! Beýdip, biriniň üstüne töhmet atmak bolmaz ahyry! Ýoldaş Gapbarowyň şunça wagtlap kolhozy, onuň at-abraýyny saklap gelenibe gaýtam, berekella aýtmaly. "Aç-açanlyk boldy" diýip, agza gelen zatlary otaryp bolmaz. Beýtmäliň adamlar, agzybir ojagy dargatmalyň. Hany aýdyň, şu başlyk gitse, ýerine şonuň ýaly agras, oba hojalygyndan gowy baş çykarýan kimi goýup biljek? Men bir zada doly göz ýetirdim. "Döwüljek arana kyrk gün öňünden jygyldar" diýipdirler. Biziňem kolhozumyz, göräýmäge tozjaga meňzeýär. Häzirki başlygumyz işden gidäýse, kolhoza başlyk çydamaz. Birinem sygdyrmarsyňyz. Netijede mukaddes ojagyňtz dargamak bilen bolar. Agzybirligiň ýok ýerine berekeden bolmaz, döwletliligem.

"Tüweleme, Möwlamyň ogly ýaly-la bi. He, atasyna belet muň. Söhbet akyl diýerdiler oňa. Gaty akylly adamdy. Tohumyny taşlap gitjek ýeri ýok, agtygyna-da geçipdir görseň. Bi oglan hiç wagt hor bolmaz".

Gurban agronomdan soň hiç kim gürlmedi. Şeýle bolansoň, Arçyn Nedirow sözi jemlemeli boldy:

– Ýoldaşlar, çykyp gürlajak ýok bolsa, boldy edeliň. Ýygnagumyz gowy, aç-açanlyk ýagdaýynda geçdi. Kemçilikler ýüz görülmän aýdyldy. Aýdylan kemçilikleri bolsa, ýerinde barlarys. Arkaýyn boluň! Häлки oglan "onça-munça kemçilik bolar" diýdi. Ýok, indi kemçiliklere göz ýummak bolmaz. Öňem göz ýuma-ýuma ýurdy dargatdyk. Geliň, ýüz görmäliň. Gerek bolsa, başlygyňyzy pensiýa ugradyp, ýerine ýaşlardanam goýup göreris. Bu meselänem tiz wagtda çözeris. Nähili görýäňiz, ýoldaşlar? Bolýamy şeýtsek? Hoş onda, sag boluň, arman-ýadaman işläň!

Şol ýygnakdan soň hepde, aý geçdi. Kolhozda özgeren zat bolmady. Bir özgeren zat, tankyt bilen çykyş edenlere ýene-de öňki ýaly temmi berildi: mellek ýer berilmedi, traktor elinden alnyp, slesar edilip işe geçirildi. Ýaşlary ösdürmeli diýibem, ýaş agronomy kolhoza baş agronom bellediler.

Kolhozçylaryň arasynda ýene-de öňküler ýaly hyşy-wuşy gürrüňler edilip başlandy: "Başlygumyza kär edip biljek ýok.

Täze döwür diýdik, indi işini görerler diýdik, barysy bir köpük. Şol öňki-öňkülik dowam edip dur. Gowusy sesiňi çykarman işlemeklik. Anha, döşüne kakyp giden barlagçynyňam iýibilen pohy bolmady..."

Emma bir syry welin, başlygyň özünden başga bilýän ýokdy. Barlagçy diýip gelip giden başlygyň Aşgabatda, "Bilim" jemgyýetinde işleýän dostudy. Ol zähmet rugsady döwründe dostunyňka görme-görşe gelipdi.

Jorageldi SAPARGELDIÝEW.

Satiriki hekaýalar